

آثار ارتباط دنیوی انسان با اهل بیت (ع)

نورانیگز رحمتی^۱

چکیده

انسان‌ها به عنوان موجوداتی اجتماعی با یکدیگر ارتباط داشته و این روابط، آثار و پیامدهایی با خود دارند؛ که دقت هر چه بیشتر در آثار این روابط موجب آشنایی بهتر و در نهایت انتخاب صحیح‌تر می‌گردد. در این راستا پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی و شیوه گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای با محوریت قرار دادن ارتباطات دنیوی انسان با اهل بیت (ع) به دنبال بیان آثار ارتباط دنیوی انسان با این بزرگواران به عنوان الگویی کامل و قابل اطمینان می‌باشد. نتایج پژوهش حاضر حاکی از آن است که ارتباط دنیوی انسان با اهل بیت (ع) می‌تواند دارای آثار متعددی باشد که به ترتیب در دو دسته آثار ظاهری (زمانشناسی، نجات از گمراهی، محبوبیت، برکت مادی، رشد علمی) و آثار باطنی (آرامش درونی، کسب رضایت خدا، تقویت ایمان، موجب محبوبیت نزد خداوند، تطهیر باطن، واسطه رشد و کمال، رشته اتصال انسان به خداوند) قابل تقسیم است.

کلید واژه: اهل بیت، ارتباط دنیوی، آثار ظاهری، آثار باطنی.

۱. طلبه سطح دو مدرسه علمیه نورالهدی.

مقدمه

خداوند قادر، انسان را به گونه‌ای آفریده که به عنوان موجودی اجتماعی، خواهان ارتباط‌گیری با دیگران باشد و به ندرت یک فرد معمولی به انزوا و گوشه‌نشینی دچار می‌گردد. طبیعتاً هر ارتباطی دارای آثار و پیامدهایی خواهد بود که در صورت شناسایی این آثار و پیامدها، انسان قادر خواهد بود الگویی متناسب با روحیات خود را برگزیده و مسیری صحیح و دور از خطا را طی نماید.

خداوند متعال امکانات لازم را در دنیا به گونه‌ای در اختیار بشر قرار داده که انسان قادر است جهان درون و برون خویش را به شایستگی بشناسد و شرایط مساعد و مناسب برای زندگی و بقای خود را شناسایی و فراهم کند؛ و چنانچه در این کار تعلل ورزد و استعداد های خو را کشف نکند، مسلماً نمی‌تواند در جهت باروری آن برنامه ریزی کند؛ و در نتیجه زندگی پرمشقت و رنج‌آوری خواهد داشت.

مهمترین و کاربردی ترین نوع شناخت و یاد گیری در همه دوران زندگی (الگو پذیری) است. انسان با انتخاب الگو به تقلید رفتار او می پردازد. علاوه بر الگوهای زنده که محیط تربیتی مساعد را ایجاد می کنند، اسوه‌های اخلاقی و انسانی گذشته، موجب حیات مجدد انسان شده و نقش عظیمی در سازندگی وی ایفا می نمایند. ترسیم چهره دقیق و کاربردی و در عین حال محبوب و دوست داشتنی اسوه‌ها برای همگان می‌تواند جای خالی الگوهای موردنیاز را در محیط و ذهن و روحشان پر کند تا بتوانند به تدریج با آنان همانند سازی کنند.

دین اسلام، انسان را تنها نگذاشته و با برنامه‌های دقیق خود اهدافی حقیقی برای مسیر زندگی انسان ترسیم نموده است تا آدمی بتواند در مسیری صحیح گام نهاده و به مقصدی مطمئن دست یابد. در این راستا معصومین علیهم السلام که از تمام کمالات اخلاقی و حسنات روحی و حالات ملکوتی برخوردارند و از هر نوع ردیلت اخلاقی مصون هستند؛ به عنوان راهنمای بی‌چون و چرای بشریت محسوب می‌گردند و انسان با برقراری ارتباط دنیوی با این بزرگان و شناخت آثار دنیوی این ارتباط، مسیر سعادت را برای خود هموار نموده و از راه نادرست دور می‌گردد. در مقابل نیز اگر در شناخت آثار این ارتباط کم‌کاری صورت گرفته و آنگونه که باید بدان پرداخته نشود موجب عدم شناخت کافی و افتادن در مسیر نادرست که تبعات جبران ناپذیری نیز به همراه خواهد داشت می‌گردد؛ بنابراین مطالعاتی این‌چنینی ضرورت داشته و می‌تواند مفید واقع گردد. در این راستا پژوهش پیش‌رو در نظر دارد بدین سؤال اصلی که ارتباط دنیوی انسان با اهل

بیت(ع) می‌تواند چه آثاری به همراه داشته باشد؟ پاسخ داده و ذیل سؤالات فرعی نیز آثار ظاهری و باطنی این ارتباط را تبیین نماید.

با جستجوهای انجام شده در زمینه عنوان پژوهش حاضر به پژوهشی که مستقیماً با محوریت قرار دادن ارتباط دنیوی انسان با اهل بیت(ع) به تأثیرات این ارتباط پرداخته باشد؛ برخورد نگردید لکن تحقیقات دیگری نیز مشاهده گردید که می‌توان هم‌مضمون پژوهش حاضر قلمداد نمود که عبارتند از: پایان نامه‌ای با عنوان «تحقیق و بررسی گونه‌های ارتباط مردم هند با اهل بیت علیهم السلام» اثر سید محمدحسن زیدی در سال ۱۳۹۷ نگاشته شده و در آن ارتباط فرهنگی-دینی مردم هند با اهل بیت (ع) و همچنین به توضیح رفت و آمدهای حکام، راجاهای هندی و افراد معمولی با اهل بیت (ع) و تألیفات انجام شده در آن زمان پرداخته شده است. پایان نامه کارشناسی ارشد با عنوان: «احکام و آداب ارتباط با پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و اهل بیت ایشان از منظر قرآن و روایات» از خانم مریم دباغی الاصل در سال ۱۳۹۹ که هدف اصلی این پژوهش در نهایت پاسخ این سوال است که وظیفه ی مردم نسبت به امام حاضر و امام غایب چگونه است؟

در بیان تفاوت پژوهش حاضر با آثار فوق، باید افزود که این پژوهش بر آن است تا آثار ارتباط دنیوی انسان با اهل بیت (ع) را بیان نماید و پژوهش مستقلی که بدین مسئله پرداخته باشد یافت نشد و از این جهت پژوهشی بدیع به شمار می‌رود.

تعریف اهل بیت

فراهیدی دربارهٔ واژهٔ اهل چنین می‌نویسد: (اهل الرجل زوجه، و اخص الناس به) اهل یک مرد همسر می‌باشد و همچنین افرادی که به او مختص باشند اطلاق می‌شود.^۲ ابن منظور نیز همین معنا را ذکر کرده است: اهل الرجل و اهل الدار و کذاک الاهله . یعنی خانواده، عیال مرد، ساکنان خانه و به همین معنی الاهله است.^۳ بنابراین اهل در دلغت کسان خانه و ساکنان آن،^۴ است و اهل بیت در معنای اصطلاحی آن یعنی خاندان و نزدیکان و اهل بیت رسول(ص)^۵، کلمه اهل البیت فقط دوبار در قرآن آمده یکی درباره حضرت ابراهیم (هود۷۳) و دیگری درباره اهل

۲. فراهیدی، العین، ج ۴ ص ۹۰.

۳. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۱، ص ۲۹.

۴. سیاح، فرهنگ جامع نوین، ص ۶۴.

۵. انوری، فرهنگ بزرگ سخن، ج ۱، ص ۶۶۷.

بیت پیامبر (احزاب ۳۳) در اصلاح کلمه اهل بیت از نظر بیشتر مفسران همان خاندان پیامبر(ص) اعم از اینکه اهل بیت آن حضرت را همان پنج تن می دانند،^۶ همچنین آمده که اهل الرجل کسانی هستند که مسکن و خانه ای واحد، آن ها را در یک جا جمع می آورد، سپس این معنی توسعه یافته و گفته اند، اهل بیت یعنی کسانی که نسبت خانوادگی وسیله جمع آن ها است و بعد این اصطلاح بطور مطلق به خاندان پیامبر اطلاق شده است و آنها با این اصطلاح شناخته شده اند.^۸

۱. آثار دنیوی ارتباط انسان با اهل بیت(ع)

ارتباط دنیوی انسان با اهل بیت (ع) دارای آثاری است که در دو دسته کلی ظاهری و باطنی قابل تقسیم است و در ذیل به آن پرداخته شده است:

۱-۱. آثار ظاهری

۱-۱-۱. زمان شناسی

یکی از مهمترین آثار ظاهری اطاعت از اهل بیت (ع) در سبک زندگی قرآنی زمان شناسی است. ارتباط با این بزرگواران، بصیرت و زمان شناسی را تقویت نموده و از خطر ابتلا به فتنه ها دور می سازد.^۹

که با توجه به روایاتی که از اهل بیت(ع) به دست آمده کسی که زمان را بشناسد و به آن علم داشته باشد دچار حوادث و مشکلات نمی شود: (الْعَالِمُ بِزَمَانِهِ لَا تَهْجُمُ عَلَيْهِ الْوَابِسُ)^{۱۰}

از آنجا که زمانه و روزگار در مدار سیاست تغییر می کند، همانگونه که امیرالمومنین علیه السلام فرمودند: (إِذَا تَغَيَّرَ السُّلْطَانُ تَغَيَّرَ الزَّمَانُ)

۶. قرشی، قاموس القرآن، ج ۱، ص ۱۳۷.

۷. محسنی ارزگانی، سیمای اهل بیت در عرفان اسلامی، ص ۴۰.

۸. شکری، حقوق اهل بیت، ص ۴۶.

۹. گرجیان-جعفریان، ارتباط انسان با قرآن کریم و اهل بیت، ص ۱۹۷.

۱۰. کلینی، الکافی، ج ۱، ص ۲۷.

سیاست بازان با نیت های مرموز موجبات انحراف انسانها را فراهم می کنند . و از سوی دیگر، راه گریز از این فتنه ها و انحرافات که در سطح جامعه به وجود می آید، رجوع به قرآن کریم است. امام صادق علیه السلام از رسول خدا صلی الله علیه و آله نقل کرده اند: (فَإِذَا أَلْتَبَسْتُ عَلَيْكُمْ الْفِتْنَ كَقَطْعِ اللَّيْلِ الْمُظْلِمِ فَعَلَيْكُمْ بِالْقُرْآنِ) (هنگامی که فتنه ها، همچون پاره های شب تاریک، شما را در خود پیچید بر شماست که به قرآن تمسک جوید)^{۱۳}

بنابراین اطلاعات از امام عادل میتواند بسیاری از فتنه ها را روشن سازد و راه گمراهی را ببندد و تاثیر به سزایی در شناخت زمان و به تبع در بصیرت افزایی سیاسی هر فرد خواهد داشت که خود یک ضرورت حیاتی است.^{۱۴} پس انسان فقط با اطاعت امر امام خود می تواند خود را از حوادث سیاسی و اجتماعی زمانه خود دور سازد و زمینه ساز فراهم شدن راه سعادت برای خود باشد.

زمان شناسی باعث ایجاد بصیرت در فرد می شود، به دلیل اهمیت بصیرت شخصیت آسمانی امیر مومنان علیه السلام خود را با همین صفت معرفی می کند و دوری از فریفتگی و فریبندگی را در گرو آن می داند.

(إِنَّ مَعِيَ لَبَصِيرَتِي مَا لَبَسْتُ عَلَى نَفْسِي وَ لَا لُبْسَ عَلَيَّ)
(بی گمان بینش من مرا همراه است، هرگز خود را نفریفته ام و کسی هم نتوانسته مرا بفریبد)^{۱۵}

از بافت ادبی و بلاغی این سخن بلیغ علوی برمی آید که اگر کسی خود را نفریبد، فریب دیگران را هم نمی خورد. انسانی که درباره ی خود اندیشه جدی دارد، هرگز اندیشه های غرض آلود دیگران او را نمی فریبد و اگر تو خود را فانی و نابود نسازی هیچ عاملی قدرت نابود ساختن تو را ندارد.^{۱۶}

۱۱ . سید رضی، نهج البلاغه ، نامه ۳۱.

۱۲ . کلینی، الکافی، ج ۴، ص ۵۹۵.

۱۳ . گرجیان-جعفریان، ارتباط انسان با قرآن کریم و اهل بیت، ص ۱۹۷.

۱۴ . همان.

۱۵ . سیدرضی، نهج البلاغه، خطبه ۱۰.

۱۶ . جعفری، ترجمه و تفسیر نهج البلاغه، ج ۳، ص ۱۹۵.

شأن انسان این است که به مقام خلافت الهی و علم آدم الاسمائی و هدایت و کرامت و اوج انسانیت برسد، اما آیا بی وساطت واسطه^{۴۹} لازم می توان به این مقامات عالی و معنوی رسید؟ هرگز!

بدون شک این واسطه کسی جز اهل بیت(ع) نیست، چون ایشان تنها انسان های کامل بر روی زمین هستند که میتوانند دیگر انسانها را به راه درست هدایت کند، و فقط آنها هستند که با معرفی دقیق و درست کتاب آسمانی ما را به راه درست رهنمون می کنند و از افتادن در مسیر نادرست نجات میدهند.

۲-۷. رشته اتصال انسان به خدا

انسان بر پایه فطرت، نسبت به کمال کشش دارد و خدا کمال مطلق است، پس انسان به طور فطری نسبت به خدا کشش دارد و می کوشد تا خود را به کمال برساند و از نقص نجات دهد از این رو در صورتی که دچار حجاب و غفلت نباشد به خدا دل می سپارد، چون دل داده به کمال است و این دلدادگی به خدا سبب شوق و اشتیاق و حرکت به سوی او می شود. خداوند در قرآن می فرماید: ﴿يَا أَيُّهَا الْإِنْسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ﴾^{۵۱}

قرآن کریم در این آیه به تلاش انسان ها در راه ملاقات با پروردگار اشاره می کند، یعنی اینکه یک اصل اساسی در حیات انسان این است که زندگی اش همواره با تلاش و زحمت آمیخته است و انسان در راه اهداف دنیوی و اخروی خویش تلاش میکند و در نهایت به ملاقات پروردگار و پاداش و کیفر او در رستخیز می رسد و آرام می گیرد.^{۵۲}

از آنجا که رسیدن به کمال مطلق باید با پیمودن مراتب آن باشد، پس تا مراتب بالینی طی نشود به مراتب عالی و نهایی آن نخواهد رسید، چرا که در نظام هستی نمی توان بدون گذر از مرتبه و مرحله ای به مرتبه دیگر وارد شد، این طی مراتب در سیر صعودی و نزولی امری ضروری و لازم است. پس کسی که بخواهد مراتب عالی و در نهایت به اوج کمال و مطلق جمال برسد، باید مرحله اقتدا به نبوت محمدی را که اولین مظهر وجودی و کمال مطلق است، بگذراند و پیش از

۴۹. انصاریان، عرشیان فرش نشین، ص ۲۶۷ - ۲۶۶.

۵۰. همان، ص ۲۷۲.

۵۱. انشقاق: ۶

۵۲. رضایی اصفهانی و دیگران، تفسیر قرآن کریم، ج ۱۰ ص ۳۴۲.

آنکه به آن مرحله و مقام درآید باید به مرحله اقتدا به ولایت علوی وارد شود، چون صاحب ولایت علویه باب پیامبر صلی الله علیه و آله است.

(أَنَا مَدِينَةُ الْعِلْمِ وَعَلَيَّ بَابُهَا)^{۵۳} و ادعای اینکه میتوان از طریق غیر علی علیه السلام به پیامبر و از پیامبر به خدا رسید، ادعایی شیطانی و باطل است و مطلبی است که تحقق آن غیرممکن و در یک کلمه محال است.^{۵۴}

هر انسانی این را میداند که برای پیمودن هر مسیری باید از راهی رفت و فقط پیدا کردن راه مهم نیست، مهم این است که راه درست را انتخاب کرده، برای پیمودن راه کمال و رسیدن به مقام قرب پروردگار تنها راه درست و کامل، راه اهل بیت(ع) عصمت و طهارت است و انسان تنها از طریق این بزرگواران است که میتواند به راه راست هدایت شود و رضایت پروردگار را کسب کند.

نتیجه

ارتباط انسان با اهل بیت علیه السلام مهمترین رکن در زندگی بشر است، زیرا که ایشان اصلی ترین ارکان خلقت پروردگار هستند. این ارتباط نتایج بسیار مفیدی برای انسان دارد که راه را برای رسیدن به کمال هموار می کند؛ که هم از نظر ظاهر مفید است هم باطن. شاید برای برخی انسان این ارتباط فقط یک حالت روحی که باعث آرامش می شود، که آن هم از علاقه درونی نشأت گرفته است می باشد و نمی تواند تاثیرات قابل توجهی در زندگی داشته باشد. اما باید گفت چیزی فراتر از این است. ما در اینجا به این نتیجه رسیدیم که این فقط یک رابطه قلبی نیست و فقط باعث آرامش مقطعی انسان نمی شود. به همین خاطر با بررسی به این رسیدیم که این ارتباط نتایج بسیار مفیدی دارد، که نتنها انسان را در این دنیا راهنماست در وادی آخرت هم راهگشای اوست.

۵۳. انصاریان، عرشیان فرش نشین، ص ۲۷۲
۵۴. همان.

از جمله اینکه زمینه ایجاد بصیرت در او، نجات از گمراهی و محبوبیت، و این محبوبیت فقط جنبه ی دنیوی ندارد، زیرا که هر انسانی اگر راه درست را در پیش گیرد هم نزد خداوند محبوب می شود هم نزد بندگان خدا. باز می توان اشاره کرد اهل بیت علیه السلام چون منبع تمام خوبی ها هستند، انسان با ارتباط گرفتن با آن بزرگواران می تواند زمینه تمام خوبی ها را فراهم کند، چون تا الگو نباشد انسان نمی تواند چیزی را در خود خلق کند، پس چون اهل بیت علیه السلام منبع علم هستند، پس انسان هم عالم می شود؛ چون طاهر هستند انسان هم طاهر می شود، و در طی کردن این مسیر در نهایت به کمال مطلق می رسد.

این نکته هم بسیار مهم است که برخی انسان ها با این تفکر زندگی می کنند که انسان فقط با اعتقاد به خداوند یکتا می تواند راه درست را طی کند، ولی مطلب درست این است که اهل بیت عصمت و طهارت باید در این مسیر باشند تا انسان به کمال برسد، چون اگر راهنما نباشد هیچ گاه به مقصد نخواهی رسید.

منابع

* قرآن کریم

* نهج البلاغه

۱. ابن منظور، محمد بن مکرم، **لسان العرب**، بیروت: دار صادر، چاپ سوم. بی تا.

۲. انصاریان، حسین، **عرشیان فرش نشین**، تهران: انتشارات دارالفنون، ۱۳۸۶. ش.

۳. انوری، حسن، **فرهنگ بزرگ سخن**، تهران: انتشارات سخن، چاپ سوم، ۱۳۸۶. ش.

۴. بروجردی، محمدابراهیم، **تفسیر جامع**، تهران: کتابخانه صدر، چاپ ششم، ۱۳۶۶ ه.ش.
۵. بهاری، عباسعلی، **سرچشمه های معرفت**، قم: انتشارات نوای قلم، چاپ اول، ۱۳۸۴ ه.ش.
۶. جوادی آملی، عبدالله، **فلسفه زیارات**، قم: انتشارات اسراء، ۱۳۸۵ ه.ش.
۷. جعفری، محمد تقی، **ترجمه و تفسیر نهج البلاغه**، انتشارات فرهنگ، بی جا: چاپ اول، ۱۳۵۰ ه.ش.
۸. رضایی اصفهانی، محمد علی و دیگران، **تفسیر قرآن کریم مهر**، قم: انتشارات عصر ظهور، ۱۳۸۹ ه.ش.
۹. سیاح، احمد، **فرهنگ جامع بزرگ نوین**، انتشارات الاسلامیه، بی جا: ۱۳۷۵ ه.ش.
۱۰. شکری، آرزو، **حقوق اهل بیت**، قم: نشر هاجر، ۱۳۹۶ ه.ش.
۱۱. طوسی، محمد بن الحسن، **تهذیب الأحکام (تحقیق خراسان)**، تهران: دار الکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.
۱۲. فراهیدی، خلیل بن احمد، **العین**، قم: هجرت، چاپ دوم، بی تا.
۱۳. قرشی بنابی، علی اکبر، **قاموس قرآن**، دار الکتب الاسلامیه، تهران: چاپ ششم، ۱۳۷۱ ه.ش.
۱۴. کلینی، محمد بن یعقوب، **الکافی (ط - الإسلامیه)**، تهران: دارالکتب الاسلامیه، چاپ چهارم، ۱۴۰۷ ق.
۱۵. گرجیان، محمد مهدی، جعفریان، جواد، **ارتباط انسان با قرآن کریم و اهل بیت (ع)**، تهران: سازمان دارالقرآن کریم، نشر تلاوت، چاپ اول، ۱۳۹۸ ه.ش.
۱۶. محسنی ارزگانی، غلامحسین، **سیمای اهل بیت در عرفان اسلامی**، قم: مؤسسه بوستان کتاب، ۱۳۸۹ ه.ش.

